

Tradicija jednog naroda je zbir usmenih predanja, obreda, konvencija, verovanja... Neiscrpna riznica koju treba negovati, pokazivati, kojom se treba baviti, pratiti je i obeležavati, kako bi se sačuvale neprocenjive vrednosti koje su oblikovale duh jednog naroda. Značaj tradicije je u njenoj neponovljivosti. Jednom izgubljena nikada se ne može povratiti.

Običaji i arhitektura su takođe važni elementi nasleđa, i oba su zastupljena u jedinstvenim vinskim selima - poljanama u Župi Aleksandrovačkoj.

Stefan Nemanja rodonačelnik prvih poljana u Srbiji

- Prvi pisani pomen o župskim vinogradima iz 1196. godine, nalazi se u Studeničkoj povelji kojom Stefan Nemanja, veliki župan Raške, rodonačelnik dinastije Nemanjića, sa sinom Savom, utemeljivač srpske pravoslavne crkve, daruje manastiru Studenici nekoliko sela (Kožetin, Popovac, Raklju, Veliku Kruševicu) sa vinogradima i podrumima uz obavezu da manastir snabdevaju potrebnim količinama vina. Ti vinograđi sa podrumima smatraju se prvim poljanama, pretečama onim, koji su se u nama poznatom obliku razvile nešto kasnije - kaže Ivan Brbrić, istoričar i muzejski savetnik Zavičajnog muzeja Župe.

Objašnjava, da su u ta sela, zapravo vinogradarska naselja u Donjoj Župi, silazili stanovnici sa okolnih planina: Kopaonika, Goča, Željina, Jastrebeca (tzv. Gornje Župe) prelazeći 30 - 40, čak do 60 km dug put, da bi došli do svojih vinograda, gde su podizali (vinske) kuće, sa malim prostorom između, tek da prođu zaprežna kola puna grožđa. Udaljenost je uslovjavala izgradnju poljana i stanovnici nekoliko sela npr. sa Željina imali su jednu poljanu. Podizane su u koncentričnim krugovima, 7 - 8 km od Aleksandrovca. Kako se grad širio, poklapao je jednu za drugom, urbanizovao i uticao na njihov nestanak. Stanovnici gradskih naselja nisu imali potrebu za poljanom, već su vino čuvali u podrumima svojih kuća.

- Ljudi su u toku radova u vinogradu, orezivanja, plevljenja, okopavanja, i kao plod godišnjeg rada i berbe, silazili do grada konvojima od 50 - 70 konja, što se može videti na osnovu jedne jedine sačuvane fotografije iz tog vremena. U grad su dolazili petkom, kada je u Aleksandrovcu bio pijачni dan i prodavali proizvode koje su proizveli u planini: kajmak, krompir i ostalo. Sedam dana ostajali su u radovima u svojim kućama u poljanama, a sledećeg petka kupovali što im nedostaje u planini i odlazili. Za mesec, mesec i po dana su opet silazili. Poljana nije imala stalnih stanovnika sem jednog, a to je bilo vino. Svaka kuća imala je podrumе pune vina. Imale su i svoje čuvare - **poljake**, non-stop prisutne, a za uzvrat su dobijali platu, najčešće u vinu. Oni su boravili u poljani tokom cele godine a svojim kućama odlazili u vreme radova u vinogradu, najviše mesec do dva godišnje. Sa sobom su uvek nosili puške, a zbog svog udela u čitavoj organizaciji pominju ih kao čuvene župske poljake -objašnjava gospodin Brbrić.

oooooooooooo 77 poljana Župe aleksandrovačke

Na osnovu zapisa iz 1876., Milana Đ. Milićevića, književnika, pedagoga, prevodioca, istoričara i etnologa, koji je revnosno zapisivao sve što je vredno pomena ostavljajući nam sliku stanja srpskog naroda u poslednjoj četvrtini XIX veka, saznajemo da ih u to vreme bilo 24 (Lukarevina, Kaludersko Brdo, Smonica, Raklja, Kruševica, Ježevica, Pribojevac, Botunjska, Boćka, Pokrep, Crvena Jabuka Gornja, Crvena Jabuka Donja, Donje Stanjevo, Gornje Stanjevo, Parčinska, Trnavačka, Drenačka, Vukov Do, Kumanac, Staračka, Markovina, Malo Borje, Veliko Borje i Jaruška), od nekadašnjih 77. One manje, brojale su 30-40, ona najveća, poljana Kruševica i do 300 kuća. U njoj je po legendi svoje vinograde imao knez Lazar Hrebeljanović.

- Poljane su vrlo atraktivna naselja i do danas gotovo sva ruinirana ili potpuno urbanizovana. Postoje 2-3 koje imaju šansu da „prežive“ i budu obnovljene, te turistički valorizovane kao kulturno nasleđe ne samo Župe, već i cele Srbije. Godinama pokušavamo da privučemo pažnju srpske javnosti. Činilo se da će projekat Zavičajnog muzeja Župe i Muzeja vina i vinogradarstva iz Aleksandrovca, izložbom „Župske poljane, blago koje nestaje“ u Muzeju Jovana Cvijića 2019., to i uspeti, ali gde je stalo, ne znam. Bilo je ideja da vinari, u cilju turističke promocije, podrže obnovu tako što će svoje degustacije „preseliti“ u taj prostor, ali su sve otišle u drugom pravcu. Mislim da se ovo može rešiti tako da se bar jedna poljana obnovi. Obnovom jedne kuće u Lukarevini probuđena je nada da je to moguće. Vlasnici ruiniranih kuća su raspoloženi da ih ustupe na 20 - 30 godina, da se obnove i koriste. Siguran sam samo da bi država morala da stane iza projekta obnove poljana kao velikog i značajnog kulturnog nasleđa ove zemlje - rekao je na kraju Ivan Brbrić.

Baveći se podrobno fenomenom župskih poljana, Tomislav Ivanović, vinski kritičar i autor www.vinopedia.rs, u naslovu teksta iz aprila 2019., parafrazirao je naziv izložbe „Župske poljane - blago koje ne sme da nestane“ koji zaključuje rečima: „Krajnje je vreme da čitava vinska scena Srbije, lokalna vlast u Aleksandrovcu i republički organi prekinu stanje hibernacije koje traje već decenijama i shvate da jedino očuvanjem našeg kulturno-istorijskog nasleđa možemo izgraditi autentičnost i prepoznatljivost u regiji i u svetskim okvirima. Vinopedia iskreno podržava te napore.“

